

Ю.В.Тюленєва, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
С.В. Ренкас, студентка ФММ, кафедра економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ

У статті розглянута фундаментальна основа походження прибутку та сучасні підходи до визначення сутності прибутку. Досліджена роль прибутку, як основного показника ефективності діяльності підприємства. Проаналізована якісна структура формування прибутку підприємства та функції які виконує прибуток, як основне джерело подальшого розвитку підприємства. Встановлено, що прибуток є основним фінансовим результатом та стимулом господарської діяльності підприємств, її основним джерелом функціонування, розвитку та гарантом економічної безпеки. Основною метою управління прибутком є визначення найбільш ефективних шляхів його формування та розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Прибутковість та дохідність підприємства безпосередньо пов'язана з одержанням прибутку та характеризує ефективність діяльності підприємства, показує інтенсивність їх роботи та відображає фінансовий стан підприємства. Визначено, що рівень прибутковості та сума прибутку підприємства формується під дією численних факторів, що впливають як негативно, так і позитивно. В статті розглянуто вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Встановлено фактори, на які підприємство може впливати самостійно та які можуть бути використані в подальшому для зростання прибутку. Запропоновано систему заходів для підвищення прибутковості, шляхом ефективною політики управління прибутком.

Ключові слова: прибуток, прибутковість підприємства, фінансовий результат, фактори збільшення прибутку.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За ринкових відносин головною метою здійснення підприємницької діяльності виступає фінансовий результат, тобто прибуток. В умовах стрімкого розвитку конкуренції роль та місце прибутку в господарському процесі безперервно зростає. Саме він є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємства і забезпечує інтереси усіх суб'єктів, причетних до цієї діяльності: власників підприємства, персоналу, інвесторів та держави. Він забезпечує економічну стійкість фірми, гарантує її фінансову незалежність. Від рівня прибутковості підприємства залежить ефективність його роботи, підвищення і зміцнення конкурентної позиції на ринку.

За умов сучасного стану економіки приділяється значна увага вивченню сутності прибутку підприємства та методів впливу на його прибутковість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженнями даного питання та розробкою механізмів впливу займаються вчені-економісти: Шафорост Я.П., Висока О. Є., Д.І. Ткаченко Т. П. Романова, Т.В. Линник О. І. Добровольська О.В., Терещенко В.О. [1-6].

На сьогоднішній день актуальним залишається питання, щодо основних факторів, які безпосередньо впливають на величину прибутку та заходів, які може здійснити підприємство для збільшення прибутковості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження теоретичних основ прибутку. Виявлення основних чинників, що впливають на прибутковість підприємства. Пропозиції проведення заходів щодо підвищення прибутку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Прибуток – важлива категорія ринкової економіки, привертає увагу дослідників накопичує навколо себе цілу низку різних підходів щодо визначення його сутності. Прибуток суб'єктів господарювання відіграє провідну роль в фінансовій діяльності самих господарств, так і в у фінансовій системі країни в цілому, тому неодмінно привертає увагу.

Як фундаментальну основу визначення питання про походження прибутку, основоположники класичної школи А. Сміт, Дж. Ст. Мілль брали до розгляду історичну і юридичну основу володіння землею або капіталом (засобами виробництва, матеріалами, коштами).

А. Сміт розглядав сутність прибутку, як результат капіталу. Дж.С.Мілль в свою чергу заявляв, що заробітна плата є винагородою за працю, а прибуток – винагородою за її утримання, тобто це була частка доходу, яку можна витратити на забезпечення власних потреб або за рахунок якої можна збільшити своє багатство. Дж.С.Мілль доходив висновку, що прибуток повинен бути достатнім для забезпечення трьох цілей: забезпечувати достатній еквівалент на утримання, відшкодування за ризик і винагороду за працю[1].

Прибуток відіграє вирішальну роль в підприємницькій діяльності і є одним з головних показників діяльності підприємства. Він характеризує можливість інноваційного розвитку, реконструкції та модернізації його виробництва.

Д. Рікардо вважав, що праця робітників є основною складовою отримання прибутку. Він стверджував, що працівник створює своєю діяльністю цінність більшу, ніж отримує у якості заробітної плати. Д. Рікардо стверджував, що прибуток – це перевищення цінності над заробітною платою, вважав, що зростання призводить до зменшення прибутку і, навпаки, коли прибуток зростає, то зарплата знижується[2].

Сучасні підходи до визначення сутності прибутку в загальному стосуються визначення його як частини доходу від реалізованої продукції, тобто форми прояву вартості додаткового

продукту, який з області виробництва переходить в область обміну, де і реалізується.

А. М. Поддєрьогін трактує значення прибутку як частину додаткової вартості продукту, яка в результаті реалізації підприємством залишається після покриття витрат виробництва. Й. М. Петрович вважає прибуток основним джерелом збагачення власників підприємства, збільшення та покращення виробництва.

І. М. Бойчик визначає прибуток як частину чистого доходу, що залишається підприємству після відшкодування усіх витрат, пов'язаних із виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності [1].

Прибуток являється узагальненим показником, що повністю характеризує ефективність діяльності підприємства. Як економічна категорія, прибуток представляє грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основу грошових накопичень суб'єктів господарювання. Підприємство отримує прибуток після того, як готовий продукт буде реалізовано і його вартість набуде грошової форми. Величина отриманого прибутку характеризує ефективність та результати роботи підприємства, фінансовий результат його підприємницької діяльності[2].

Прибуток підприємства виконує наступні фінансово-господарські функції:

- стимулюючу – є джерелом збільшення капіталу, ресурсом відновлення виробництва, джерелом соціальних благ;

- облікову – являється критерієм і показником ефективності діяльності підприємства. Характеризує наявність та зростання прибутку, рівень прибутковості, ефективність господарської діяльності підприємства;

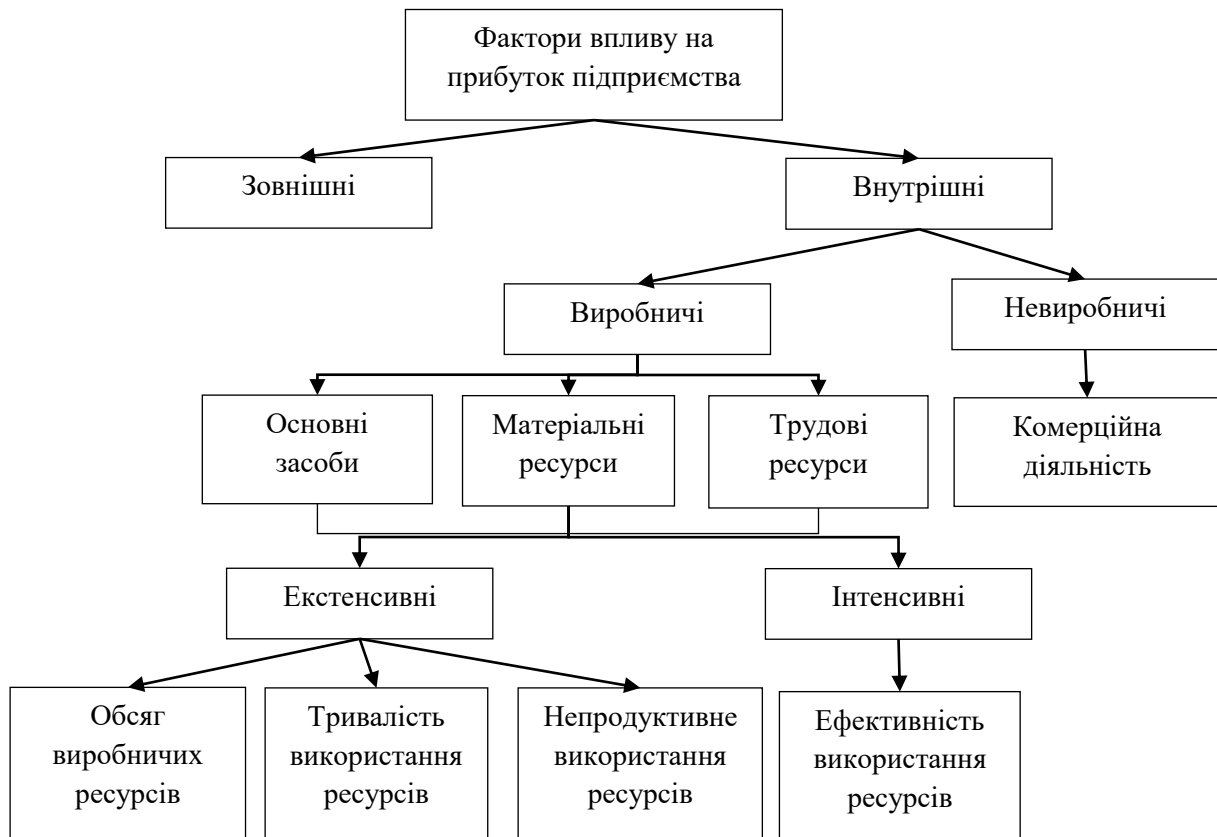
- розподільчу – є основним джерелом формування доходів бюджетів різних рівнів – прибуток до бюджетів надходить у вигляді податків.

Основною метою діяльності будь якого підприємства являється забезпечення високого рівня фінансового результату. Від рівня прибутковості підприємства залежить його економічний стан та конкурентна позиція на ринку. Базою забезпечення належного рівня прибутковості являється якісний розвиток підприємства. Якість прибутку підприємства

характеризує структури джерел, що формують прибуток підприємства. Високу якість прибутку забезпечують такі показники, як збільшення обсягів реалізованої продукції та зниження витрат, пов'язаних безпосередньо з її виробництвом. Для успішного розвитку

підприємства й національної економіки є необхідним забезпечення прибутковості [3].

Рівень та сума прибутку формується під дією факторів, що мають позитивний та негативний вплив. Всі фактори, що впливають на рівень прибутку підприємства, поділяються на зовнішні і внутрішні (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація факторів, що впливають на величину прибутку підприємства[4]

Розроблено авторами на основі [1; 3; 4]

До зовнішніх факторів відносяться: природні та транспортні обставини, регулювання цін та тарифів державою, рівень відсотків податків та пільг, штрафні санкції та конкуренція на ринку товарів. Зовнішні фактори суттєво впливають на прибуток підприємства, але не залежать від його діяльності.

До внутрішніх факторів належать: обсяги виробництва та об'єм реалізації продукції, собівартість та структура продукції, якість та ціни продукції. Внутрішні фактори в свою чергу поділяють на виробничі та невиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність та використання основних засобів та предметів праці, трудових та фінансових ресурсів. Виробничі фактори поділяють на екстенсивні та інтенсивні[4].

До екстенсивних факторів належать: обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу. Вони впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни.

До інтенсивних факторів належать: підвищення продуктивності та якості обладнання, покращення технології виробництва, використання нових матеріалів, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу. Вони формують отримання прибутку через якісні зміни[6].

До невиробничих факторів належать соціальна діяльність, умови праці на підприємстві, збут та постачання матеріалів, діяльність пов'язана охороною природи та екологічною безпекою.

Розглянувши фактори, які безпосередньо впливають на збільшення прибутку підприємства, можна зробити висновок, що чинники які може контролювати саме підприємстві – це внутрішні чинники.

Одними із найважливіших внутрішніх факторів зростання прибутку в сучасних умовах є такі: збільшення обсягу готової продукції, зниження її собівартості, підвищення якості, поліпшення асортименту, підвищення ефективності використання виробничих фондів, зростання продуктивність праці.

Оскільки, більшу частину прибутку (95-97%) підприємства отримують від реалізації готової продукції, то цій частині прибутку повинна приділятися головна увага[4].

Серед внутрішніх факторів найбільш вагоме місце належить зміні обсягу виробництва і реалізації продукції. Одним із факторів зростання прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції. Між прибутком та обсягом реалізації існує пряма залежність, чим більше продукції реалізується за однакових умов, тим вищий прибуток і навпаки[5].

Вагомим внутрішнім чинником є величина собівартості продукції. Між величиною прибутку і собівартістю продукції існує зворотній зв'язок, коли собівартість продукції зменшується прибуток збільшується[6]. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відображається економія усіх видів ресурсів, які є в розпорядженні підприємства. При аналізі зміни рівня собівартості потрібно виявити причини її зниження або підвищення для того, щоб розробити заходи щодо скорочення рівня витрат на виробництво продукції[5].

Важливий фактор від якого залежить величина прибутку – ціна. Рівень цін є як внутрішнім, так і зовнішнім чинником. Ціни, які встановлює підприємство залежать від конкурентоспроможності готової продукції, а також від попиту на них. За таких умов рівень цін являється внутрішнім фактором, і підприємство може впливати на величину прибутку. Також є окремі види товарів ціни яких встановлює держава. В цьому випадку рівень цін являється зовнішнім фактором, що не залежить від діяльності підприємства[6].

Діяльність підприємства потрібно спрямувати на покращення ціноутворення. За умов коли прибутковість на одиницю продукції є

низька, збільшення об'ємів продажу не призведе до зростання прибутку. Тому, кращими буде дія направлена на підвищення ціни продукції та зменшення витрат. Як результат підвищення ціни призведе до певного скорочення об'ємів продажу. Та коли обсяг продажу буде компенсуватись збільшеною ціною, то ним можна пожертвувати.

Значна увага за сучасного стану економіки приділяється методам управління витратами на підприємстві, до них належить управлінський облік. При використанні методів управління витратами можна своєчасно попередити відхилення від норми запланованих витрат, контролювати величину витрат та раціоналізувати їх структуру.

Також на рівень прибутку впливає структура продукції, що випускає підприємство. Величина отриманого прибутку залежить від частки рентабельної продукції. Чим більше у підприємства малорентабельної продукції тим менший прибуток воно отримує. Для забезпечення підприємства прибутком важливим є розробка та впровадження у виробництво нової продукції [4].

Значним фактором, що впливає на збільшення прибутку є оновлення основних засобів. Технічне переозброєння виробництва оптимізує рівень економічних показників діяльності підприємства.

При застосуванні напрямів підвищення продуктивності праці та економії трудових ресурсів, відбувається збільшення прибутку. Резервом збільшення прибутку є забезпечення належної якості продукції та ліквідація браку.

Прибуток підприємства являється основним джерелом, що забезпечує фінансовий розвиток підприємства, покращення та оновлення його матеріально-технічної бази, забезпечує сприятливим кліматом для інвестування. Тобто діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення належного рівня прибутку та його стабільності[5].

За сучасного стану економіки в Україні відбувається тенденція до вагомого зниження доходів підприємств, як результат це призводить до зменшення прибутку чи навіть збитковості багатьох підприємств. Для того, щоб підприємства України в сучасних ринкових умовах працювали стабільно та отримували

прибуток, можна запропонувати такі основні чинники його збільшення:

1. збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції;
2. знижувати витрати пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції, таким чином зменшувати її собівартість;
3. проводити заходи спрямовані на підвищення продуктивності праці працівників;
4. максимально раціонально використовувати трудовий, матеріальний та фінансовий потенціал підприємства;
5. проводити регулярний аналіз витрат, що дозволить зменшити витрати на виробництво продукції, застосувати сучасні методи управління витратами;
6. удосконалення рентабельності продукції, впровадження нової продукції;
7. раціоналізувати цінову політику, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни;
8. кваліфіковано будувати договірні відносини з постачальниками, посередниками, покупцями;
9. правильно розподіляти отриманий прибуток з точки зору досягнення оптимального ефекту.

Останні три напрями значною мірою залежать від сумлінності праці та кваліфікації економістів, бухгалтерів, фінансистів підприємства.

При укладанні угод важливим фактором являються домовленості про оптимальні ціни на товари, роботу та послуги. Також важливим чинником являється строки перегляду угод у зв'язку з інфляційними процесами, змінами на ринку.

При аналізі визначення показників, що впливають на прибутковість підприємства, важливо враховувати фактор інфляції, тому що він може створити несприятливі умови для інвестиційної діяльності. Для уникнення впливу інфляції на розрахунок фінансових показників прибутковості підприємства потрібно постійно проводити заходи:

- коригування бухгалтерської звітності за поточним рівнем цін;

- розрахунок реальних фінансових коефіцієнтів на основі скоригованої за рівнем інфляції бухгалтерської звітності;

- порівняння фінансових коефіцієнтів, розрахованих до і після коригування.

Для збільшення прибутковості підприємства потрібен комплексний підхід до організаційних і економічних факторів, які впливають на економічні і організаційні параметри прибутковості з метою забезпечення ефективності управління і отримання конкурентних переваг[3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За сучасного стану економіки, коли умови розвитку підприємства несприятливі, а конкуренція на ринку стрімко розвивається, роль та значення прибутку для підприємств набуває все більш важливого значення. Оскільки, прибуток являється основним фінансовим показником діяльності підприємств і джерелом фінансування його подальшого розвитку, діяльність підприємств мусить бути спрямована на максимізацію прибутковості виробництва.

З ціллю підвищення результативності діяльності підприємств та збільшенню рівня прибутковості потрібно провести комплекс заходів спрямованих на аналіз та оцінку, щодо збільшення обсягів виробництва, зниження рівня собівартості продукції, за рахунок мінімізації витрат, розробка та впровадження нових видів продукції, покращення технічної та технологічної основи. Впровадження постійного та ефективного контролю над витратами, підвищення продуктивності праці та більш ефективно використовувати наявний потенціал підприємства.

Також для покращення діяльності підприємства та його подальшого розвитку, виникає потреба у розробці конкретної стратегії управління підприємством, що буде спрямована на покращення факторів, що безпосередньо формують прибуток. Ефективне управління прибутком дасть перспективу в досягненні бажаного рівня прибутковості підприємства.

Список літератури

1. Шафорост Я. П. Сутність прибутку як економічної категорії: історичний аспект / Я. П. Шафорост // Наукові праці НДФІ. – 2011. – Вип. 1. – С. 155-163.

2. Висока О. Є. Економічна сутність прибутку та концепції його формування / О. Є. Висока // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 293-299.

3. Ткаченко Т. П. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості підприємства / Т. П. Ткаченко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2014. – № 11. – С. 192-197.

4. Романова, Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах [Текст] / Т. В. Романова, Є. О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4.

5. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства / О. І. Линник, О. С. Задорожна // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2015. – № 26 (1135). – С. 147-153.

6. Добровольська О.В., Резерви підвищення прибутковості підприємства в умовах ринку / О.В. Добровольська, В.О. Терещенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. – 2015. – №13. – С. 194-197.

References

1. Shaforost Ya. P. (2011), "The essence of profit as an economic category: historical aspect", *Naukovi pratsi NDFI*, vol.1 pp. 155-163.

2. Vysoka O. Ye. (2010), "The economic essence of the concept of profit and its formation", *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol.17 pp. 293-299.

3. Tkachenko T. P. (2014), "Organizational and economic mechanism to ensure profitability", *Economic bulletin of national technical university of Ukraine "Kyiv Polytechnical Institute"*, vol.11 pp. 192-197.

4. Romanova T. V. and Darovs'kyj Ye. O. (2015), "Factors affecting the increase in profits of enterprises Ukraine in modern conditions", *Efektivna ekonomika*, vol.4.

5. Lynnyk O. I. and Zadorozhna O. S. (2015), "Accounting for income and assessment to ensure profitability", *zb. nauk. pr. Temat. vyp. : Tekhnichnyj prohres i efektyvnist' vyrobnytstva*, vol.26 pp. 147-153.

6. Dobvol's'ka O.V. and Tereschenko V.O. (2015), "Reserves increase profitability in a market", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol.13 pp. 194-197.

Yu.V. Tiulenieva, PhD of Economic sciences, associated professor, associated professor of Economics of enterprise Department, National technical university of Ukraine "Igor Sikordky Kyiv Polytechnic Institute"

S.V. Renkas, student, Economics of enterprise Department, Faculty of Management and Marketing, National Technical University of Ukraine "Igor Sikordky Kyiv Polytechnic Institute"

Factors affecting profit and increase profitability trends

In this article considers the fundamental basis for the origin of profits and modern approaches to determining the essence of profit. The role of profit is investigated as the main indicator of the efficiency of the enterprise. The qualitative structure of formation of profit of the enterprise and functions which carries out profit, as the main source of the further development of the enterprise is analyzed. It is established that profit is the main financial result and stimulus of economic activity of enterprises, its main source of functioning, development and guarantor of economic security. The main purpose of profit management is to determine the most effective ways of its formation and distribution aimed at ensuring the development of the enterprise and the growth of its market value. The profitability and profit of the enterprise is directly related to the receipt of profit and characterizes the efficiency of the enterprise, shows the intensity of their work and reflects the financial condition of the enterprise. It is determined that the level of profitability and the amount of profit of an enterprise is formed under the influence of numerous factors that affect both negatively and positively. The article considers the influence of external and internal factors. Factors that the enterprise can influence independently and which can be used in the future for profit growth are established. A system of measures to increase profitability is proposed through an effective profit management policy.

Keywords: profit, profitability of the enterprise, financial performance, factors increasing profits.

Стаття надійшла до редакції 4.04.2017